

Нормативно-правову базу дослідження становлять Конституція України, Закон України “Про освіту”, Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”), Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Національна програма “Діти України”, Національна програма правової освіти населення, Закон України “Про сприяння соціальному становленню молоді в Україні”, програма зайнятості населення, Закони “Про охорону дитинства”, “Про охорону праці”, “Про загальну середню освіту”, “Про органи і служби у справах неповнолітніх”.

Отже, проблема формування готовності студентів до соціально-правових роботи розглядається нами у єдності декількох аспектів, а саме - методологічного, теоретичного та організаційно-методичного.

*Коханко О.Г.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДУЛЬНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЦИКЛУ

Численні дослідження показують, що значна частина учнів (студентів) виявляє високий рівень знань з предмету та вміє застосовувати ці знання у знайомій ситуації. Проте, варто змінити ситуацію, як більшість губиться і не бачить її вирішення. Це свідчить про невміння учнів інтегрувати здобуті знання і застосовувати їх в нових умовах; самостійно творчо мислити; бачити проблему та шукати шляхи її розв’язання; усвідомлювати де і як отримані ними знання можуть бути використані.

В останнє десятиріччя сучасні педагоги почали інтенсивно впроваджувати освітні технології, орієнтуються на учня (студента) як суб’єкта навчальної діяльності, тобто особистості, що прагне самореалізуватись, самовизначитись.

Однією з таких технологій є модульна. В сучасній психолого-педагогічній літературі відзначається багатоаспектність даного напрямку вдосконалення навчально-виховного процесу. Різні погляди на можливість впровадження принципу модульності сприяли виникненню ряду дидактичних версій, які відрізняються між собою завданнями, змістом, формами і засобами організації навчальної діяльності учнів і студентів.

Одні педагоги шукають нову альтернативу існуючій системі навчання і пропонують замінити її модульною технологією навчання, а інші стверджують, що можна вдосконалити традиційну систему, використавши модульний підхід

у навчальному процесі. Тобто, перші (американські, німецькі, англійські педагоги, російські педагоги А.І.Галочкін, Н.Г.Базарнова, В.Н.Владимиров та інші, українські педагоги А.В.Фурман, А.М.Алексюк та інші [1, 3, 6, 8]) подають модульне навчання у вигляді педагогічних технологій на загальнопедагогічному рівні. Зокрема, російські педагоги Алтайського Державного Університету А.І.Галочкін, Н.Г.Базарнова та інші впроваджують на курсі органічної хімії проблемно-модульну технологію навчання і дають таке визначення технології навчання [3, ст. 4]: “Це системна, упорядкована сукупність дидактичних методів, прийомів, елементів, а також зв’язків і залежностей між ними, що являє собою єдність, яка спрямована на досягнення кінцевих цілей навчання і гарантує певну якість освіти”.

Український педагог і психолог А.В.Фурман [8] працює над впровадженням модульно-розвивальної системи навчання школярів. Нова технологія, на його думку, являє собою гармонійну сукупність змісту, форм, методів і засобів розвивального навчання, яка забезпечує оптимізацію психосоціального росту особистості вчителя й учня шляхом реалізації принципу модульності.

За кордоном, наприклад, поширена модульна технологія навчання у вигляді пакету науково-адаптованих програм для індивідуального навчання (вихідна американська версія, що виникла ще в 60-ті роки ХХ ст.), яка, на думку американських педагогів, оптимізує на практиці особистісні досягнення учня з певним рівнем попередньої підготовки, стимулює пізнавальну активність, ініціативність учнів. Інша американська версія (сучасна) відводить основну роль структурно-організаційним компонентам навчання. Модулі тут – це 30-, 20- і 15-хвилинні заняття, що вирішують різноаспектні освітні завдання. Цей підхід вимагає від викладачів ретельної підготовки змісту таких занять, а головне – врахування диференційованого підходу.

Німецька версія модульного навчання досліджує вищі рівні модульної організації змісту середньої і вищої освіти. Модуль визначається як програмово-змістовна одиниця відносно завершеного циклу навчання, що характеризується дидактичною виваженістю цілей, форм, методів і засобів роботи вчителя з учнями [6].

Англійська версія модульного навчання передбачає формування самостійної групи ідей (наукових знань), що передаються дидактичними способами і відповідають природі цих ідей (знань) [6]. Тобто, курс певного предмету (наприклад, історії) організовується навколо центральної ідеї – демократії, гуманності, народності, моралі та ін. Таким чином, виділяються ті смислові опори, на які опирається учень у процесі пізнавальної діяльності.

Модульне навчання, запропоноване українським педагогом А.М.Алексюком, стосується перебудови навчально-виховного процесу у вищій школі. Автор

реалізує міжпредметно-модульний підхід до побудови змісту навчання, в результаті чого навчальний курс педагогіки диференціюється на декілька модульних тем, що одержують назву основного фундаментального поняття [1, 6].

Інші ж педагоги, такі як П.А.Юцявичене, К.Я.В'язіна, Є.В.Сковін, В.І.Бондар [2, 4, 9] представляють модульну технологію на частково-предметному або локальному рівні.

Зокрема, литовська версія модульного навчання, обґрунтована П.А. Юцявичене [9], розглядає системну цілісність педагогічної системи та цілеспрямованість адаптивної діяльності вчителя та учня (студента), за якою перші реалізують управлінську функцію, а інші – самоуправлінську. Важливою є гнучкість системи – можливість пристосування змісту навчання до індивідуальних потреб учня (студента). Дана версія спрямована на збереження традиційної технології навчання.

Російська версія модульного навчання, запропонована К.Я.В'язіною, стосується переважно системи післядипломної освіти вчителів і викладачів. Метою модульного навчання є саморозвиток людини шляхом створення для неї відповідного розвивального простору, що функціонує за об'єктивними нормами. Повноцінність навчання визначається його змістом та відповідною технологією.

Інша російська версія модульного навчання реалізується під науковим керівництвом Є.В.Сковіна з 1988 року і передбачає запровадження нової структурно-управлінської моделі загальноосвітньої школи – об'єднання шкільних модулів. Це комплекс навчально-виховних закладів, що ефективно розв'язують соціально-освітні проблеми регіону за допомогою збільшення кількості підрозділів, ускладнення навчально-виховних завдань, які стоять перед ними, та вдосконалення структури органів управління [6].

Хочеться відзначити, що на сьогоднішній день в Україні та Росії модульні технології розроблені на базі точних наук (органічна і неорганічна хімія, фізика, математика та ін.) набули ширшого поширення, ніж на базі гуманітарних. Напевно, це зумовлено тим, що точні науки легше вкласти у схему, змодулювати, перевірити результати. А гуманітарні науки за своєю специфікою містять багато неоднозначних понять, термінів, визначень, а тому різними вченими трактуються по-різному. В такому разі важливо розглядати науку (в нашому випадку, це дидактика) як систему, яка будується на базі категорій і понять, що мають свою структуру і взаємозв'язки. Разом вони утворюють цілісну систему, яка може структуруватися за модулями.

Звичайно, не всі навчальні дисципліни можна і треба модулювати. Цього потребують науки, що поділяються на підсистеми з внутрішньою і зовнішньою структурою. Таким чином, вивчення одного модуля стає передумовою якісного опанування іншими, що і забезпечує в кінцевому результаті цілісну систему знань.

Зупинимось на проблемі реалізації модульного підходу у дисциплінах психолого-педагогічного циклу. Важливу інформацію по даному питанню ми можемо знайти в працях українських педагогів (В.І.Бондаря, А.М.Алексюка, О.Г.Мороза, П.М.Гусака, В.Вонсович, С.Горностаєва, В.А.Семиченко, І.І.Тичини, Г.К.Селевко, О.М.Пехоти, І.М.Шапошнік, А.А.Кендюхової та ін. [1, 2, 4, 5, 7]).

До цього часу розділи дидактики досліджуються в навчальних посібниках незалежно один від одного і тому мало впливають на удосконалення кожного з них за рахунок інтегральних зв'язків”.

При такому підході студенти засвоюють дидактичні знання розпорошено і при проектуванні уроку дуже часто не вміють побудувати логічні залежності: “мета – тип уроку”, “мета – результат”, “цілі – процес руху змісту (методи, прийоми, форми організації навчальної діяльності) – результат”. Інший, не менш важливий, недолік існуючої системи навчання у педвузі – розрив між теоретичними знаннями та навичками практичного їх застосування. Це призводить до недостатньо свідомого і творчого використання прийомів, методів, форм організації навчальної діяльності, до невміння знаходити оптимальні шляхи удосконалення навчально-виховного процесу.

До недостатнього рівня сформованості у студентів педвузів практичних навичок призводить ряд взаємопов'язаних причин. Посилаючись на працю українського педагога В.І.Бондаря “Модульно-рейтингова технологія вивчення навчальної дисципліни (на матеріалі дидактики)” [2], можна виділити основні з них: а) новітня література з педагогіки до студентів не доходить, тому основним джерелом одержання знань залишається лекція; б) на теоретичній базі лекцій проводяться семінари, де студенти обмінюються відомою вже для всіх інформацією; в) семінар виконує здебільшого контрольну функцію замість пізнавальної, творчої; г) через брак належних умов для самостійної роботи студентів неможливо збільшити кількість групових занять, як це має місце у вузах Західної Європи; д) неправильна послідовність вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

На сьогодні, за допомогою реалізації модульного підходу, вчені намагаються усунути такі недоліки. Відповідні теоретичні концепції розроблено українськими педагогами (В.І.Бондар, А.М.Алексюк, В.А.Семиченко, І.І.Тичина та ін. [1, 2, 4]), які представляють навчальні курси у вигляді модулів.

Чітке пояснення модульного підходу в навчанні можна знайти у підручнику “Навчальний процес у вищій педагогічній школі” за загальною редакцією О.Г.Мороза [4, ст.61], де зазначається, що модульна технологія передбачає, перш за все, структурування навчального матеріалу дисципліни за певними підходами, які дають можливість оптимально виділити відносно самостійні змістові одиниці (модулі). В залежності від вибору науково-педагогічного підходу до процесу

структурування змісту навчально матеріалу розробляється його логічна структура, виділяються навчальні елементи, шляхи і способи їх засвоєння.

Суть даного підходу у вивченні дидактики як навчальної дисципліни характеризується послідовним вивченням кожного блоку (модуля) навчального матеріалу. Це забезпечує покрокове засвоєння студентами дидактичних категорій і понять, усвідомлення зв'язків і залежностей між ними. Крім цього, така організація навчання, за В.І.Бондарем [2], дає можливість виділити основні наскрізні світоглядні ідеї курсу, на розкриття і засвоєння яких спрямований кожний модуль.

Розглянувши теоретичні концепції модульного підходу В.І.Бондаря, А.М.Алексюка, П.М.Гусака, В.А.Семиченка, І.І.Тичини, ми можемо виділити ряд закономірностей, що є типовими для гуманітарних наук (зокрема, психолого-педагогічних). Насамперед, це взаємозалежність завдань, змісту, методів і форм навчання в навчальному процесі (системно-структурний підхід, який дає можливість виявляти суттєві, необхідні, стійкі та постійні зв'язки між компонентами дидактичної системи. Важливо пам'ятати про ієрархічність та інваріантність даної системи). Не менш важливою є закономірність обумовленості навчання суспільним потребам. Сучасній українській державі потрібна людина, яка володіє не тільки знаннями, вміннями, навичками, а й способами розумової діяльності, певним рівнем самоуправління, має особистісні позитивні моральні якості, вміє адекватно діяти в залежності від ситуації. Логічно впливають закономірності взаємозалежності процесу навчання, виховання і розвитку особистості; єдності процесів викладання і навчання; взаємозв'язок навчальних і реальних пізнавальних можливостей учнів.

Більшість розглянутих нами теоретичних концепцій модульного навчання містять головну ідею, гіпотезу, концептуальну частину та розкривають особливості змісту навчання. А щоб довести на практиці доцільність запровадження модульного підходу необхідна ретельна розробка шляхів та засобів реалізації її на практиці, тобто підготовка процесуальної частини та програмно-методичного забезпечення даної технології навчання. Саме через апробацію модульного підходу у вивченні дисциплін психолого-педагогічного циклу можна буде отримати якісні і кількісні показники, що вказуватимуть на ефективність і результативність даного підходу.

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. – К.: 1993. – 220с.
2. Бондар В.І. Модульно-рейтингова технологія вивчення навчальної дисципліни (на матеріалі дидактики). Навчальний посібник. – Київ, 1999. – 49с.

3. Галочкин А.И., Базарнова Н.Г., Маркин В.И. Модульно-рейтинговая технология обучения по курсу органической химии: учебно-методическое и нормативное обеспечение // Модульно-рейтинговая технология обучения (опыт применения в вузе и школе): Сб. статей. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 1993. – С. 3-59.
4. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник / За ред. Мороза О.Г. – К.: НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2001. – 337с.
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М.Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 275с.
6. Рябова В. Інноваційний аналіз дидактичних версій модульного навчання // Рідна школа. – 2000. – № 1. – С. 65-67.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
8. Фурман А.В. Модульно-розвивальна система: принципи, умови, забезпечення. – К., 1997. – 340с.
9. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучение. – Каунас, 1989. – 271с.

*Кудря О.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ ДО ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Оновлення та реформування освіти в Україні зумовило зміни у змісті й організації діяльності шкіл, що позначилось на активності прояву їхньої інноваційної спрямованості. Тож постає проблема адекватного кадрового забезпечення: потребою школи і суспільства є педагоги-професіонали, які знаються на тенденціях, напрямках і процесах сучасної педагогіки, здатні творчо підходити до організації навчально-виховної діяльності учнів на уроках та в позаурочний час.

Інноваційна діяльність вчителя знаходить своє відображення у розробці і впровадженні елементів нового змісту освіти, нових навчально-виховних технологій, зміцненні зв'язків школи з наукою, використанні світового педагогічного досвіду. Це вимагає нових підходів до методологічної і технологічної підготовки студентів-майбутніх вчителів: формування у них інтересу до інноваційних процесів, світоглядної педагогіки, до пошуку способів реформування навчально-виховного процесу. Такий підхід до формування